

**ADVIES VOOR RICHTLIJNEN VOOR HET MILIEUEFFECTRAPPORT
GLASTUINBOUWCONCENTRATIEGEBIED LUTTELGEEST-II**

5 SEPTEMBER 2001

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	1
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING	2
3.1 Probleemstelling.....	2
3.2 Doel en besluitvorming	3
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	5
4.1 Aanpak.....	5
4.2 Meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief.....	6
4.2.1 Natuur, landschap en cultureel erfgoed.....	7
4.2.2 Water en bodem.....	7
4.2.3 Energie, CO ₂ -voorziening en belichting	8
4.2.4 Verkeer.....	8
4.2.5 Bebouwing	8
4.2.6 Ontwikkeling en beheer.....	8
4.3 Nulalternatief.....	9
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUEFFECTEN.....	9
5.1 Algemeen	9
5.2 Levende natuur	10
5.3 Water en bodem.....	10
5.4 Landschap, cultuurhistorie en archeologie	11
5.5 Lucht en energie.....	11
5.6 Woon- en leefmilieu.....	11
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	11
7. LEEMTEN IN INFORMATIE	12
8. EVALUATIEPROGRAMMA.....	12
9. VORM EN PRESENTATIE.....	13
10. SAMENVATTING VAN HET MER.....	13

1. INLEIDING

De gemeente Noordoostpolder wil in aansluiting op het bestaande kassengebied bezuiden de kern Luttelgeest (kassengebied Luttelgeest-I) projectmatig een nieuw, duurzaam glastuinbouwgebied planologisch mogelijk maken. Dit nieuwe glastuinbouwgebied van circa 300 hectare bruto oppervlak wordt aangeduid als Luttelgeest-II. De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening geeft deze locatie aan als één van de tien te ontwikkelen duurzame glastuinbouwgebieden in Nederland. Voor deze bestemmingsplanwijziging wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Hierin treedt het college van burgemeester en wethouders op als initiatiefnemer en de gemeenteraad als bevoegd gezag. Bij brief van 5 juni 2001 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)¹. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in De Noordoostpolder van 14 juni 2001².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van dit advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van de gemeente heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven.

Vermeld wordt in de startnotitie dat het de bedoeling is van het college om deze startnotitie na vaststelling van de richtlijnen verder aan te (laten) vullen tot het MER. Dit richtlijnenadvies concentreert zich op de informatie die aanvullend op de startnotitie in het MER moet worden geleverd.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Meest milieuvriendelijke alternatief (MMA)

Het MER dient vooral informatie te bevatten over het MMA. Daarom adviseert de Commissie om eerst op basis van een programma van eisen het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) te formuleren. Het voorkeursalternatief zou in beginsel kunnen samenvallen met het MMA. Maar als het MMA als voorkeursalternatief niet volledig realiseerbaar is of bepaalde onderdelen niet gewenst blijken, dienen terugvalopties geformuleerd te worden en deze moeten

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

gemotiveerd worden in het MER. In het bijzonder dienen de (extra) milieugevolgen van de terugvalopties in het MER vermeld te worden. De Commissie adviseert speciaal te letten op:

- met name en vooral het watersysteem en de waterketen, zowel kwalitatief als kwantitatief, wat betreft het vasthouden, bergen en afvoeren van water, de gietwatervoorziening en de (geo)hydrologische situatie en de effecten mede in verband met de watertoets;
- de landschappelijke inpassing;
- bestaande natuurlijke potenties binnen het gebied en de mogelijke aantasting van beschermde, nabijgelegen natuurgebieden en soorten en in het bijzonder de Rugstreepad;
- de energievoorziening;
- mitigerende maatregelen voor wat betreft verkeer;
- de effectiviteit – ook op termijn – van de maatregelen om de ambities te realiseren.

Samenvatting

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

3.1 Probleemstelling

In de probleemstelling moet worden beschreven voor welke (bestaande en/of toekomstige) knelpunten het voornemen een oplossing moet bieden. De in de startnotitie beschreven probleemschets kan hierbij als basis dienen.

Tevens moet het MER de (milieu)argumenten en motieven aangeven voor deze locatie, Luttelgeest-II, en daarbij de voor- en nadelen van de locatiekeuze vanuit milieuoptiek belichten⁵. Aangezien Luttelgeest-II over een groot oppervlak brakke kwel kent, zal grondgebonden teelt binnen dit plangebied moeilijk zijn. Het MER dient ook aan te geven hoe het aanbod (naar verwachting 70%

⁵ Zo moet onder andere worden toegelicht waarom het belangrijk is dat Luttelgeest-II qua infrastructuur aansluit op Luttelgeest-I, zoals in de startnotitie wordt gesteld.

substraatteelt) aansluit op de (te verwachten) vraag naar ruimte voor glastuinbouwareaal⁶.

In het MER dient aangegeven te worden waarom een, in de startnotitie aangekondigde maar nog niet nader uitgewerkte, projectmatige ontwikkeling⁷ zo belangrijk is ter bevordering van duurzaamheidsaspecten bij deze ontwikkeling. Vanwege de beoogde projectmatige ontwikkeling is het van belang dat het MER – voor zover mogelijk – een beeld geeft van de vestigingsbehoefte van bedrijven en de belangstelling voor de locatie Luttelgeest-II⁸.

3.2 Doel en besluitvorming

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van het doel (of de doelen) worden afgeleid. Daarbij moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. Doelen moeten zodanig worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van te beschrijven alternatieven.

In de startnotitie wordt aangegeven dat het streven is gericht op het realiseren van een duurzaam glastuinbouwcomplex⁹. “Bij het ontwerp van de te realiseren locatie wordt derhalve aan criteria op het gebied van landschappelijke inpassing, ecologie, energie, watervoorziening, afvalwater en afvalstoffen een doorslaggevende rol toegekend.” Deze ambitie van de initiatiefnemer dient zich te vertalen in concrete, toetsbare doelstellingen voor alle hiervoor genoemde aspecten en dient vervolgens vastgelegd te worden in een programma van eisen zoals dat hierna wordt aangegeven.

In de startnotitie wordt gesteld dat gestreefd wordt naar (semi-)clustervorming. In het MER dienen de begrippen clustering en semi-clustering verhelderd te worden en de relatie tussen projectmatige ontwikkeling, cluster vorming en duurzaamheid te worden aangegeven.

De startnotitie geeft een aantal criteria waaraan de inrichting van het gebied zal moeten voldoen; deels berusten die op externe randvoorwaarden (wettelijke regelingen e.d.), deels op het ambitieniveau van de gemeente. Het MER zal voor de externe randvoorwaarden kort moeten aangeven aan welke beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten deze zijn ontleend¹⁰. Ten aanzien van de gemeentelijke ambities moet duidelijk worden in hoeverre die harde criteria vormen, dan wel na te streven maar niet noodzakelijkerwijs te behalen we-

⁶ Op dit moment zou met name belangstelling verwacht kunnen worden voor nieuwe glastuinbouwpercelen voor de teelt van snijbloemen, terwijl de meeste snijbloemen nog niet op substraat kunnen worden geteeld.

⁷ Zie daartoe de startnotitie, pagina 3.

⁸ Als zich binnen een bepaalde periode weinig bedrijven aandienen zijn de mogelijkheden beperkt om door clustering van bedrijven milieuvoordelen te behalen.

⁹ Zie pagina 5 onder 2.2. (Doel van het voornemen) van de startnotitie. Zie ten aanzien van de aanduiding 'duurzaam' ook bijlage 4, inspraakreactie nummer 5 onder het kopje 'duurzame glastuinbouw'.

¹⁰ Tabel 3.1 van de startnotitie levert hiervoor al een goede aanzet. De Commissie adviseert om in het MER de relevantie voor het project Luttelgeest-II concreter te vermelden en deze tevens als eerste invalshoek voor de presentatie te gebruiken.

sen zijn. Om dat ambitieniveau te concretiseren kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van de beoordelingssystematiek van de Stidug¹¹.

De Commissie adviseert om voor het opstellen van alternatieven de externe randvoorwaarden en de ambities vorm te geven in een programma van eisen, met:

- de gewenste waterhuishoudkundige inrichting;
- het gewenste woon- en leefmilieu in en buiten het plangebied voor de aspecten (verkeers)geluid, zicht-, licht- en reflectiehinder;
- de toelaatbare emissie van licht;
- de toelaatbare uitstoot van schadelijke stoffen naar lucht, bodem en water;
- de gewenste bronnen van warmte, energie en CO₂ en energieverbruik;
- de voorwaarden voor de ontsluiting en de beoogde verkeersveiligheid;
- de gewenste synergie binnen het plangebied¹²;
- de gewenste synergie met ontwikkelingen in de nabije omgeving¹³;
- de doelen voor landschap¹⁴, natuur (bijv. ontwikkelen van nieuwe biotopen, de doelsoorten voor de ecologische verbindingzone langs de Marknesservaart), en recreatie.

Het MER moet aangeven of er in (de omgeving van) het plangebied gebieden liggen of soorten voorkomen die een speciale status in het beleid hebben of krijgen. Uit de startnotitie is duidelijk dat de hele Noordoostpolder een Belvédèregebied is. Tevens meldt de startnotitie het vermoeden van het voorkomen van de Rugstreppad. Inmiddels is duidelijk geworden dat deze Habitatrichtlijnsoort inderdaad in het studiegebied voorkomt¹⁵. In het MER dient aangegeven te worden welke bescherming deze soort geniet op grond van de Natuurbeschermingswet. Voor de opstelling van het MER moet worden nagegaan welke regels en criteria gelden ter bescherming van de natuurwaarden van Voorsterbos, Kuinderbos, Wieden en Weerribben, maar ook van beschermde planten- en diersoorten¹⁶. Het MER dient de desbetreffende regels en criteria te vermelden voor zover ze consequenties hebben voor het ontwikkelen en afwegen van alternatieven binnen dit project.

Speciale aandacht is bij dit MER vereist voor de watertoets. De startnotitie geeft al aan dat deze toets zal (moeten) worden toegepast bij het project Luttelgeest-II. Het MER dient dezelfde basisinformatie te bevatten als vereist is in verband met de watertoets. Het MER dient ook aan te geven hoe bestemmingsplanwijzigingsprocedure en watertoets op elkaar worden afgestemd.

¹¹ Stidug = Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden van 10 juli 2000 (nr. TRCJZ/-2000/8905).

¹² Ter illustratie een voorbeeld: de aanleg van open water met flauwe oevers die een duidelijke geleiding in het gebied aanbrengt, extra waterberging mogelijk maakt, ecologische potenties heeft en recreatiemogelijkheden voor omwonenden biedt.

¹³ Een voorbeeld zou kunnen zijn met de bestaande kassen of nieuwe vestigingen van glastuinbouwers in Luttelgeest-I.

¹⁴ Vooral ook omdat het plangebied onderdeel uitmaakt van een Belvederegebied: zie ook bijlage 4, inspraakreactie nummer 4, onder het kopje 'landschap'.

¹⁵ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1, onder punt 4.

¹⁶ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1, onder punt 4.

In het MER moet ook beschreven worden welke maatstaven voor de afweging van alternatieven¹⁷ (bijvoorbeeld grens- en streefwaarden) aan het milieubeleid worden ontleend.

Naast de vermelding van de bestemmingsplanwijzigingsprocedure moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de projectmatige ontwikkeling van glastuinbouw te realiseren.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Aanpak

De startnotitie vermeldt dat de drie daar genoemde alternatieven (nulalternatief, voorkeursalternatief, meest milieuvriendelijk alternatief = MMA) het resultaat zijn van een proces van drie jaar waarbij veel belanghebbenden inbreng hebben gehad. Verondersteld wordt dat deze alternatieven op basis van inspraak en voortschrijdend inzicht verder worden ontwikkeld en beschreven in het MER. Uit deze aanpak komt niet duidelijk naar voren welke rol de projectmatige aanpak en het duurzaamheidsprincipe spelen.

De Commissie adviseert om voor de opstelling van het MER een aanpak te kiezen waarbij de voorgenomen activiteit direct wordt uitgewerkt in een MMA, op basis van de milieuambities zoals verwoord in de startnotitie¹⁸. Het voorkeursalternatief zou in beginsel kunnen samenvallen met het MMA. Maar als het MMA als voorkeursalternatief niet volledig realiseerbaar is of bepaalde onderdelen niet gewenst blijken, dienen terugvalopties geformuleerd te worden en deze moeten gemotiveerd worden in het MER. In het bijzonder dienen de (extra) milieugevolgen van de terugvalopties in het MER vermeld te worden.

Het MER moet alternatieven beschrijven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Het kan zinvol zijn om deze beschrijving te baseren op deelactiviteiten, zoals aanlegfase, realisatie- en beheersfase. Ook bij het zoeken naar alternatieven kan het zinvol zijn uit te gaan van een analyse van de voorgenomen activiteit in deelactiviteiten.

De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd. In het MER zijn vooral de milieuargumenten voor deze keuze van belang. Voor onderlinge ver-

¹⁷ Zie ook hoofdstuk 6 van dit advies.

¹⁸ Met name tabel 5.2 op pagina 34 van de startnotitie kan bruikbaar zijn bij het uitwerken van het MMA.

gelijking moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven.

Bij het formuleren van het MMA adviseert de Commissie om bij elke deelactiviteit aan te geven welke varianten mogelijk zijn en het best voldoen aan het programma van eisen, en vervolgens te bezien welke varianten van deelactiviteiten kunnen worden gecombineerd tot het MMA.

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van een bestemmingsplanherziening, maar er zijn meer mogelijkheden voor de gemeente (of andere overheden) om sturing te geven aan de glastuinbouwontwikkelingen binnen het gebied. Naast planologische en milieurechtelijke instrumenten zijn er ook privaatrechtelijke instrumenten voorhanden. Voor de alternatieven die in het MER worden beschreven moet voor elke deelactiviteit worden aangegeven wat de competentie van de gemeente is om hier (in samenwerking met bedrijven) vorm aan te geven. Op die manier kan het MER beter inzicht verschaffen in de (on-)zekerheid dat milieu- en duurzaamheidsambities worden gehaald en in de kans dat na verloop van tijd milieugevolgen negatiever worden (het 'verlooprisico')¹⁹.

De Commissie acht de uitwerking van andere alternatieven dan het MMA, met daaraan gekoppeld het voorkeursalternatief, niet noodzakelijk.

4.2 Meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Op grond van de startnotitie zou het MMA zich vooral richten op het verbeteren van de "groene uitstraling" bij de landschappelijke inpassing. De bestemming "natuur en waterberging" aan de oostzijde lijkt bijvoorbeeld vooral te zijn ingegeven door de status van de Marknessertocht als onderdeel van de ecologische hoofdstructuur en de mogelijkheid om de buitenrand van het gebied met groen af te schermen. Ten aanzien van de nieuwe ontsluitingswegen wordt aangenomen dat bochten een visuele meerwaarde mogelijk maken; er zijn echter ook argumenten denkbaar om bij de ontsluitingsstructuur zoveel mogelijk aan te sluiten op de rationele rechthoekige verkavelingsvorm die zo karakteristiek is voor het landschap in de Noordoostpolder.

De Commissie adviseert om bij de formulering van het MMA uit te gaan van maximale verwezenlijking van het ambitieniveau en de randvoorwaarden zoals die zijn aangegeven in het programma van eisen²⁰. Omdat sommige eisen met elkaar kunnen conflicteren zullen keuzen gemaakt worden, waarbij (misschien) niet op alle onderdelen maximale resultaten kunnen worden behaald. Dit dient in het MER duidelijk weergegeven te worden. Daarnaast dient het voorkeursalternatief, daar waar het afwijkt van het MMA, in zogenaamde te

¹⁹ Zo'n 'verloop' zou bijvoorbeeld kunnen optreden wanneer glastuinbouwers na verloop van tijd overstappen naar een andere teelt met meer milieunadelen.

²⁰ Zie §3.2 van dit advies.

rugvalopties beschreven te worden samen met de verschillen in milieugevolgen ten opzichte van het MMA.

4.2.1 Natuur, landschap en cultureel erfgoed

- Geef aan op basis van een ecologische systeembeschrijving wat de mogelijkheden voor natuurontwikkeling zijn, op welke plekken die het beste gerealiseerd kunnen worden en in hoeverre deze potenties in het plan verwezenlijkt kunnen worden²¹;
- Beschrijf karakteristieke leefgebieden en leefomstandigheden van de Rugstreep en het voorkomen daarvan in het plangebied (en eventueel wijdere omgeving) alsmede de maatregelen om de Rugstreep - en wellicht nog andere beschermde soorten - te beschermen;
- Beschrijf op welke wijze de landschappelijke inpassing zal plaatsvinden en op welke wijze gebruik gemaakt zal worden van landschappelijke kwaliteiten die in het gebied aanwezig zijn;
- Inzicht dient gegeven te worden in de verkaveling en de manier waarop het clusteringprincipe wordt vormgegeven.

4.2.2 Water en bodem

- Maak een inrichtingsschets van het waterhuishoudkundig systeem waaruit de peilen, de ligging, de afmetingen en de vormgeving van de waterpartijen blijken. In hoeverre wordt de voorgenomen verbreding van de Marknesservaart in dit project meegenomen? Welke bestemming heeft de vrijgekomen grond?
- Geef aan welk deel van de waterberging door bassins, welk deel door oppervlaktewater wordt vervuld en motiveer deze verhouding (aspecten wateroverlast, watervoorziening, waterkwaliteit); ga in op de mogelijkheden voor collectieve gietwatersystemen en retentie; en op de mogelijkheden om de elementen van het watervoorzieningsstelsel ook ecologische, landschappelijke en/of recreatieve functies te geven.
- Beschrijf de consequenties van het voornemen om het afvalwater via de riolering af te voeren, voor de capaciteit van de riolering, alsmede voor de capaciteit en de werking van de regionale rioolwaterzuiveringsinstallatie. Betrek daarbij de kwaliteit en kwantiteit van het afvalwater. Hoe vindt de afvoer bij piekbelasting²² plaats? Geef de mogelijkheden en consequenties aan om het afvalwater binnen het gebied te verzamelen, te zuiveren en te hergebruiken (bijv. in combinatie met hydrologische isolatie van het gebied). Geef - ook in verband met de watertoets - aan, als de afvoer van water noodzakelijk is, welke compenserende maatregelen binnen het deelstroomgebied worden getroffen in termen van vasthouden, bergen, afvoeren en waterkwaliteit om het systeem op orde te houden.
- Beschrijf de maatregelen ter voorkoming van emissies van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten naar water, bodem en lucht.
- Geef de verdeling (oppervlakteaandeel) en de ruimtelijke spreiding (afhankelijk van intensiteiten van brakke kwel) van grondgebonden teelt en sub-

²¹ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 4, onder het kopje 'Ecologie' en in het bijzonder de Marknesser-tocht, alsmede inspraakreactie nummer 5, onder het kopje 'Natuurwaarden/ecologische impact'.

²² Zie tevens bijlage 4, inspraakreactie nummer 3, onder andere met betrekking tot overstort.

straatteelt²³. Motiveer of door gerichte locatiekeuze²⁴ voor grondgebonden teelten mogelijkheden ontstaan voor recirculatie van drainwater en daarmee voor vermindering van het volume van af te voeren afvalwater.

4.2.3 Energie, CO₂-voorziening en belichting

- Geef de maatregelen aan om per bedrijf/per cluster van bedrijven het energiegebruik zo laag mogelijk te houden en de externe-energiebehoefte zo veel mogelijk te drukken door samenwerking van bedrijven.
- Beschrijf de energie- en CO₂-voorziening en de voorzieningen/infrastructuur die hiervoor nodig is en de ruimte die daarvoor nodig is.
- Beschrijf het gebruik van fossiele brandstoffen en de inzet van duurzame energiebronnen (zoals bijvoorbeeld windenergie, zonne-energie, aardwarmte of biogas)²⁵.
- Geef aan hoe met assimilatiebelichting wordt omgegaan en hoe hinder hiervan kan worden voorkomen.

4.2.4 Verkeer

- Beschrijf de samenstelling van het verkeer en ga in op aantallen ritten van bewoners, werknemers en bedrijfsverkeer en de globale verdeling in tijd.
- Beschrijf de ontsluitingsstructuur en de functies van de verschillende wegen. Geef de structuur en routes voor vrachtverkeer, gemotoriseerd personenverkeer en fietsverkeer. Besteed aandacht aan een route bij calamiteiten. Geef aan in hoeverre nieuwe wegen worden aangelegd en/of bestaande wegen worden aangepast.
- Beschrijf de fietsstructuur, zowel vanuit utilitair als recreatief opzicht.
- Beschrijf welke keuzes er gemaakt worden ten aanzien van beperking van mobiliteit (bijvoorbeeld van vervoer van afval door verwerking op het terrein zelf) en beschrijf de mogelijkheden van centraal vervoersmanagement.

4.2.5 Bebouwing

Beschrijf:

- de omvang, situering en zonering van de kassen (op kaart);
- de maximale bouwhoogten;
- de eventuele bijzondere bouweisen (bijvoorbeeld ten aanzien van architectuur).

4.2.6 Ontwikkeling en beheer

Beschrijf de organisatie die zorg gaat dragen voor de ontwikkeling en het beheer van het gebied en het verwezenlijken van het programma van eisen. Beschrijf de taken en bevoegdheden van deze organisatie, onder meer bij de (fasering van de) inrichting, de financiering van het plan en de wijze waarop maatregelen worden vastgelegd.

²³ Daarbij moet ook de aansluiting op de belangstelling van uit de sector worden betrokken; zie in dit advies § 3.1.

²⁴ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 3 ten aanzien van het terugdringen van kwel.

²⁵ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 4 onder het kopje "Energie", alsmede inspraakreactie nummer 5, onder het kopje 'Energievoorziening'.

4.3 Nulalternatief

Als het mogelijk is om de doelen van de initiatiefnemer te realiseren zonder dat de voorgenomen activiteit wordt uitgevoerd, is die situatie te beschouwen als een reëel nulalternatief. De startnotitie vermeldt dat zonder dit initiatief geen projectmatige ontwikkeling van de glastuinbouw zal plaatsvinden en dat waarschijnlijk ook minder oppervlakte aan kassen zal worden gebouwd. Maar ook de andere ambities kunnen zonder een gerichte aanpak niet gerealiseerd worden. Daarmee is er geen sprake van een reëel nulalternatief. Als referentiekader dient derhalve de bestaande toestand samen met de autonome ontwikkeling genomen te worden²⁶.

5. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUEFFECTEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

5.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de autonome ontwikkeling hiervan moeten worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat het plangebied en de omgeving daarvan, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (lucht, bodem, water et cetera) kan de omvang van het studiegebied verschillen. De Commissie wijst in dit verband op de invloed van bestrijdingsmiddelen die (vanwege transport via de lucht en depositie op het land) aanzienlijk verder reikt dan het plangebied. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals de eerdergenoemde natuurgebieden en voor geluidshinder gevoelige bebouwing.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- Waar nodig moet de ernst van de effecten worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid.

²⁶ Zie hoofdstuk 5 van dit advies.

- Regelingen die nu getroffen worden met zich nieuw vestigende bedrijven zijn wellicht op langere termijn niet handhaafbaar. Als bijvoorbeeld bedrijven naast elkaar worden gevestigd omdat de huidige combinatie in verband met gewaskeuze milieuvordelen oplevert, dan kunnen milieuvordelen wegvallen als de bedrijven op langere termijn besluiten andere gewassen te gaan verbouwen. Het MER moet globaal aangeven welke milieueffecten vanwege dergelijke 'verlooprisico's' kunnen gaan verschuiven en hoe.
- Onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld.
- Aandacht moet vooral besteed worden aan die effecten die per alternatief (MMA versus voorkeursalternatief) verschillen of normen (bijna) overschrijden.

5.2 Levende natuur

Beschrijf voor de bestaande milieutoestand, de autonome milieuentwikkeling en de milieueffecten de toekomstige aanwezigheid/vóórkomen, de verspreiding en de aantasting van:

- (elementen van) de ecologische hoofdstructuur, beschermde gebieden, reservaten²⁷;
- voor het studiegebied kenmerkende plantensoorten, plantengemeenschappen en diersoorten alsmede hun leefomstandigheden;
- beschermde soorten en doelsoorten van het natuurbeleid, alsmede zeldzame en bedreigde soorten (Natuurbeschermingswet)²⁸;
- ecosystemen met een grote graad van ongeschondenheid, kwetsbaarheid en/of onvervangbaarheid.

Bij de beschrijving van de effecten dient rekening gehouden te worden met de invloeden van directe vernietiging, verdroging, verstoring, versnippering, eutrofiëring, lichtverstoring en verontreiniging via grond- en oppervlaktewater en via depositie van stoffen vanuit de lucht.

Speciaal bij biologische effecten kan sprake zijn van veranderingen, die zich pas op lange termijn manifesteren. Het MER dient aan te geven waar dit mogelijk het geval zal zijn.

5.3 Water en bodem

Beschrijf voor de bestaande milieutoestand, de autonome milieuentwikkeling en de milieueffecten:

- de waterhuishoudkundige situatie: grondwaterstanden (zowel ondiep als diep), grondwaterstroming (richting en snelheid), kwel en infiltratie en de omvang van de waterberging; mede in verband met de watertoets dienen de effecten ook te worden beschreven in termen van vasthouden, bergen en afvoeren²⁹;

²⁷ Zie ook § 3.2 van dit advies.

²⁸ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1, onder punt 4 en inspraakreactie nummer 2.

²⁹ Als vasthouden van water niet mogelijk is, moet gemotiveerd worden in hoeverre en in welke mate bergen wel of niet mogelijk is binnen het plangebied; als bergen van water niet mogelijk is, moet worden gemotiveerd op welke wijze afvoeren naar buiten het plangebied het beste kan plaatsvinden (afwenteling).

- de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater en de waterbodem (met als aandachtspunt nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en verzurende stoffen - deels door depositie vanuit de lucht);
- de hoeveelheid hemelwater die kan worden vastgehouden in de bodem en die kan worden opgeslagen in (een of meerdere) gietwaterdepot(s), alsmede de vraag naar leidingwater;
- de invloed van het (eventueel) doorgraven van afsluitende lagen;
- bodemopbouw en de kans op/mate van, en de gevolgen van bodemdaling;
- de gevolgen van het kassencomplex voor een eventueel randmeer³⁰.

5.4 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Als studiegebied geldt hier het gebied tussen de kern Luttelgeest en de kern Marknesse. Beschrijf voor de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten:

- de bestaande landschapsstructuur en beeldbepalende elementen;
- de elementen met cultuurhistorische of archeologische waarde³¹.

en de gevolgen van het voornemen voor deze elementen en waarden in kwalitatieve termen samen met het gebruik van kaarten en fotomontages.

5.5 Lucht en energie

De luchtkwaliteit zal vooral worden beïnvloed door de emissies van gewasbeschermingsmiddelen en emissies van het verkeer. Beschrijf voor de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten de emissies van CO₂ en NO_x, en de globale concentraties van eutrofiërende, verzurende en gewasbeschermende stoffen, het energieverbruik, het aandeel duurzame energie en de efficiency in de toepassing van fossiele brandstoffen.

5.6 Woon- en leefmilieu

Beschrijf, in aanvulling op de elementen uit de startnotitie, voor de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten de geluidshinder vanwege het verkeer, de mogelijke verkeergerelateerde calamiteiten (een risicoanalyse) en de trillingshinder door zwaar verkeer.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

³⁰ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 1, onder punt 2.

³¹ Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 4, onder het kopje 'Archeologie' en met name de aanbeveling om archeologisch vooronderzoek te verrichten.

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven (MMA en voorkeursalternatief) moeten onderling én met de referenties (bestaande toestand en autonome ontwikkeling) worden vergeleken.

Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

De gemeente moet bij de bestemmingswijziging aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, om in het MER al een aanzet tot een programma voor dit onderzoek te hebben, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen;
- vanwege de integratie van watertoets en MER duidelijk aan te geven welke onderdelen van het document (mede) bedoeld zijn als watertoets en welke (mede) als MER.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- het MMA en het voorkeursalternatief;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van het MMA en het voorkeursalternatief;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het MMA en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.